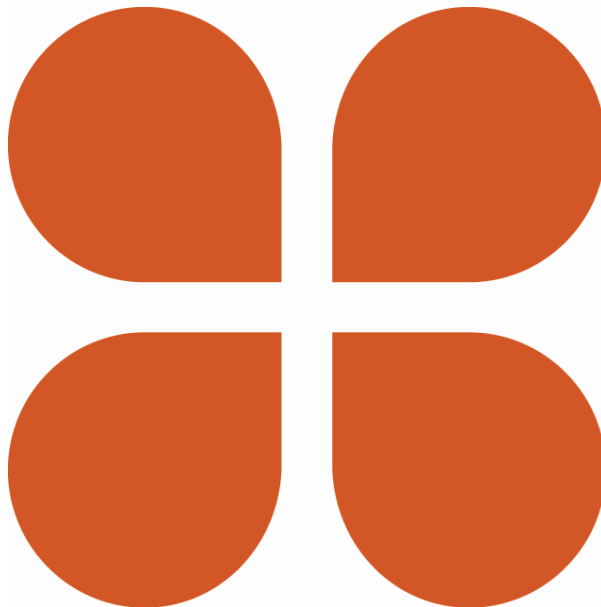

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

Riksintressen

Norrbotten

Denna publikation ingår i en serie med de olika riksintressena som är publicerat på webbplatsen: www.raa.se

Värdetexter avseende områden i Norrbottens län med kulturmiljövärden av riksintresse enligt 2 kap 6 § NRL

NUMMERORDNING - KOMMUNVIS

Arjeplogs kommun

- 1 Laisälven (Arjeplogs sn)
- 2 Kasker (Arjeplogs sn)
- 3 Gallesgutj - Nåtti (Arjeplogs sn)
- 4 Nasafjäll (Arjeplogs sn)
- 5 Rackträsk - Dellaure (Arjeplogs sn)

Arvidsjaur kommun

- 6 Gallejaur (Arvidsjaur sn)
- 7 Tjadnes (Arvidsjaur sn)

Bodens kommun

- 8 Avan - Unbyn (delen i Överluleå sn)
- 9 Engelska kanalen - Heden/Edefors (Överluleå och Edefors sn:r)
- 74 Boden

Gällivare kommun

- 10 Suorva - Stora Sjöfallet (delen i Gällivare sn)
- 11 Kaitum (Gällivare sn)
- 12 Läffasaiva (Gällivare sn)
- 13 Saivorova (Gällivare sn)
- 14 Malmberget - Koskullskulle (Gällivare sn)

Haparanda kommun

- 15 Tornedalen (delen i Nedertorneå och Karl Gustavs sn:r)
- 16 Sandskär (Nedertorneå sn)
- 17 Seskarö (Nedertorneå sn)

Jokkmokks kommun

- 10 Suorva - Stora Sjöfallet (delen i Jokkmokks sn)
- 18 Purkijaur (Jokkmokks sn)
- 19 Vuollerim (Jokkmokks sn)
- 20 Porjus kraftstation och samhälle (Jokkmokks sn)
- 21 Kvikkjokks by (Jokkmokks sn)
- 22 Laitaure (Jokkmokks sn)

- 23 Alkavare - Kedkevare (Silpatjåkka) (Jokkmokks sn)
- 24 Saltoluokta med Pietsaure (Jokkmokks sn)
- 25 Vaisaluokta (Jokkmokks sn)
- 26 Övre Kouka (Jokkmokks sn)

Kalix kommun

- 27 Björknäs - Gammelgården (Nederkalix sn)
- 28 Törefors (Töre sn)
- 29 Nässkatan (Nederkalix sn)
- 30 Malören (Nederkalix sn)

Kiruna kommun

- 31 Svappavaara (Jukkasjärvi sn)
- 32 Vivungi (Vittangi sn)
- 33 Kiruna - Kirunavaara (Kiruna stad och Jukkasjärvi sn)
- 34 Jukkasjärvi (Jukkasjärvi sn)
- 35 Rautasjaure (Jukkasjärvi sn)
- 36 Torneträskområdet - Ofotenbanan (Jukkasjärvi sn)
- 37 Råstojaure (Karesuando sn)
- 38 Masugnsbyn (delen i Vittangi sn)

Luleå kommun

- 8 Avan - Unbyn (delen i Nederluleå sn)
- 39 Rödkallen (Nederluleå sn)
- 40 Gammelstaden (Nederluleå sn)
- 41 Avafors (Råneå sn)
- 42 Melderstein (Råneå sn)
- 43 Strömsund (Råneå sn)
- 44 Selet (Nederluleå sn)
- 45 Karlsvik (Nederluleå sn)
- 46 Gäddvik (Nederluleå sn)
- 47 Svartsöstaden (Nederluleå sn)
- 48 Hindersön (Nederluleå sn)
- 49 Småskären (Nederluleå sn)

Pajala kommun

- 38 Masugnsbyn (delen i Junosuando sn)
- 50 Kengis (Pajala sn)
- 51 Tornefors (Junosuando sn)
- 52 Palokorva (Junosuando sn)
- 53 Erkheikki - Juhonpieti (Pajala sn)
- 54 Tärendö (Tärendö sn)
- 55 Karnevaara (Pajala sn)

Piteå kommun

- 56 Lillpitedalen (Piteå sn)
- 57 Hortlax (Hortlax sn)
- 58 Piteå
- 59 Öjebyn (Piteå sn)
- 60 Norrfjärden (Norrfjärdens sn)
- 61 Rosfors (Norrfjärdens sn)
- 62 Sjulsmark (Norrfjärdens sn)
- 63 Kyrkbyn (Piteå sn)
- 64 Rosvik (Norrfjärdens sn)
- 65 Jävre (Hortlax sn)
- 66 Storebben och Svarthällan (Piteå sn)

Älvsbyns kommun

- 67 Älvsbyn (Älvsbyns sn)
- 68 Storforsen (Älvsbyns sn)
- 69 Manjärv (Älvsbyns sn)

Överkalix kommun

- 70 Överkalix (Överkalix sn)
- 71 Övre Lansjärv (Överkalix sn)
- 72 Rikti - Dockas (Överkalix sn)

Övertorneå kommun

- 15 Tornedalen (delen i Övertorneå och Hietaniemi sn:r)
- 73 Isovaara (Övertorneå sn)

MILJÖBESKRIVNINGAR - KOMMUNVIS

ARJEPLOGS KOMMUN

Laisälven [BD 1] (Arjeplogs sn)*Motivering:*

Älvdalsbygd med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet och med exempel på sentida kolonisation av Sveriges *skogsbygder* med under 1800-talet anlagda *nybyggen* i anslutning till Laisälvens dalgång. (*Vistemiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fornlämningsmiljöer med boplatser av stenålderskaraktär i områdets norra och södra del. Fångstgropssystem och kokgropar. Lämningar efter renvallar och visteplatser i södra delen av området. I Adolfsström finns lämningar efter *hytta* och äldre bebyggelse från bruksepoken i slutet på 1700-talet och början av 1800-talet. Slätterängar med lador och hässjor vid Iraftdeltat. Delliknäs nybygge med delvis bevarad bebyggelse.

I området ingår även:

Arbetsbebyggelse från 1940-talet i Laisvall.

Kasker [BD 2] (Arjeplogs sn)*Motivering:*

Samiskt *nybygge* som etablerades i början av 1700-talet. Kasker är Arjeplog sockens första nybygge och utgör ett viktigt exempel på den inhemska kolonisationen.

Uttryck för riksintresset:

Blandad bebyggelse med äldre, välbevarade byggnader som bagarstuga, långloge, ladugård, sommarladugård och bodar. Myrodlingar, numera igenväxande, med utdikningar däribland det 2 km långa s k Majorsdiket.

I området ingår även:

Platsen för skjutshåll längs den s k Kristinavägen mellan Nasafjälls silvergruva och Piteå, i bruk mellan 1635-59.

Gallesgutj - Nåtti [BD 3] (Arjeplogs sn)*Motivering:*

Rik förhistorisk *fångstmiljö* med boplatser av stenålderskaraktär från 5000 år f Kr till några århundraden e Kr, representativt för inlandets stenåldersmiljöer.

Uttryck för riksintresset:

I sjön Hornavan bildar ett system av sandåsar en arkipelag av öar, uddar och holmar vilka har utgjort goda boplatslägen. Här finns boplatslämningar, kokgropar, fångstgropssystem, härdar och en stensättning.

Nasafjäll [BD 4] (Arjeplogs sn)*Motivering:*

Gruva och *gruvby* med lämningar efter Nasafjälls silvergruva som tillmättes en stor nationell betydelse för Sveriges stormaktssträvanden under 1600- och 1700-talen. (*Gruvmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Gruvhål, gruvgångar, skärpningar, slagghögar, *kapellruin*, gravplats, ruiner och grunder

efter kokhus, smedja, gruvstugor och bokhus, rester av rälsbana samt en restaurerad gruvstuga från 1800-talet.

Rackträsk-Dellaure [BD 5] (Arjeplogs sn)

Motivering:

Fångstmiljö med samiska vinterlägerplatser för fångst och fiske från förhistorisk tid fram till 1800-talet, som på ett lättöverskådligt sätt visar hur boplatsen har nyttjats och hur fångstgropssystem har anlagts. (*Samiska kulturmiljöer*).

Uttryck för riksintresset:

Ett stort antal äldre, samiska härdar, ett fångstgropssystem och några kokgropar.

ARVIDSJAURS KOMMUN

Gallejaur [BD 6] (Arvidsjaur sn)

Motivering:

Bevarad *bymiljö* med bebyggelse från 1800-talet som ännu uppvisar intakta gårdsmiljöer och ursprungliga bebyggelselägen. (*Vägmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

By med nio gårdar med omgivande betes- och slåttermarker. De flesta av byggnaderna är timrade och omålade, några med ved- och spåntak och några av manbyggnaderna har två våningar med full takhöjd. En mängd ekonomibyggnader och en storhässja. Slätter- och betesmarker med lador och hässjor, åkerholmar och öppna diken. Fägata och äldre byväg.

Tjadnes [BD 7] (Arvidsjaur sn)

Motivering:

Bevarat och representativt skogssamiskt sommarviste som nyttjats under lång tid. Vistet och den orörda miljön med gammal skog och väglöst land ger en bra uppfattning om ett samiskt huvudviste som användes under sommarens flyttningar av renhjorden. (*Vistemiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Restaurerat viste som idag består av sex timmerkåtor, två timrade härbren, gethus, tre bevarade och en ihoprasad jordkällare samt tre rengårdor. Öppen vall.

BODENS KOMMUN

Avan-Unbyn [BD 8] (delen i Överluleå sn)

Motivering:

Öppet *odlingslandskap* nära älven med bevarade *bymiljöer* vilka har karaktären av radbyar.

Uttryck för riksintresset:

Två byar som är belägna på mindre moränåsar intill älven och omgivna av öppna odlingsmarker. Bebyggelsen är blandad, från moderna villor till äldre, välbevarade gårdsmiljöer med norrbottensgårdar, bagarstugor, ladugårdar, uthus och bodar. Äldre drag i odlingslandskapet är öppna diken, åkerholmar och ladlandskap. (Området berör också Luleå kommun.)

Engelska kanalen - Heden / Edefors [BD 9] (Överluleå och Edefors sn:r)*Motivering:*

Kanalmiljö av industrihistorisk betydelse med lämningar efter ett unikt tekniskt experiment, och som är ett av många försök att lösa problemen med malmtransporterna från Gällivare ner till kusten.

Uttryck för riksintresset:

Avbrutet kanalbygge med delar av påbörjade kanaler vid Heden och Edefors, idag i anslutning till ett villaområde, på sandhedar och öppna fält.

I området ingår även:

Lämningar efter laxfiske med medeltida anor vid Laxholmen. Marknadsplats och bruksmiljö vid Edefors.

Boden [BD 74]*Motivering:*

Militär miljö och garnisonsstad som speglar Sveriges försvar och försvarspolitik under 1900-talet vid en strategiskt belägen knutpunkt för landsvägar, vattenvägar och järnvägar.

Uttryck för riksintresset:

Flera regementen med kasernbyggnader, förrådsbyggnader, verkstäder och andra byggnader och anläggningar samt öppna exercisplatser. Bergfort, skyttevärn, stridsvagnshinder, skjutbanor och vägsystem. Bostäder och servicefunktioner som hör samman med de militära etablissemangen.

GÄLLIVARE KOMMUN

Suorva - Stora Sjöfallet [BD 10] (delen i Gällivare sn)*Motivering:*

Kraftverksmiljö med Suorvadammens kraftverk som var det största anläggarprojektet i landet på sin tid. Arbetet med den påbörjades 1919 och var ett startskott för utbyggandet av vattenkraften i stor skala i Sverige.

Uttryck för riksintresset:

Intill dammen fanns ett anläggsamhälle med omlastningsplats vid Stora Sjöfallet. Av de ursprungliga 40-talet byggnaderna finns idag fem välbevarade arbetarbaracker kvar vid den mäktiga dammbyggnaden. (Området berör även Jokkmokks kommun).

Kaitum [BD 11] (Gällivare sn)*Motivering:*

Viste för Norrkaitums sameby som utgör ett representativt exempel på ett modernt sameviste. (*Vistemiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Storviste med enkla bostadshus från 1900-talets mitt och med moderna småhus. Till varje gård hör flera småhus och bodar. I Kaitums centrum finns ett kapell som byggdes till minne av Dag Hammarskjöld och invigdes 1957. Det är byggt i form av en kåta och klätt med spån. Intill byn ligger en modern rengårda.

I området ingår även:

Fornlämningsområde med boplatsgropar, boplatsvallar, härदार, fångstgropar, kokgropar och boplatser av stenålderskaraktär.

Läffasaiva [BD 12] (Gällivare sn)*Motivering:*

En av Mellanbyns (sameby) främsta kognitiva samiska landskap som på ett tydligt sätt belyser äldre, samisk religion. (*Kognitiv miljö, Vistemiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Område med offerplatser vid vår- och höstlederna. Det heliga berget Akkavare och en fiskeseite vid sjön. Gamla visteplatser.

Saivorova [BD 13] (Gällivare sn)*Motivering:*

Kognitivt samiskt landskap som belyser den äldre, samiska religionen. (*Kognitiv miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Två offerplatser vid sjön Isosaivo, belägna dels på en udde och dels på en holme i sjön. Den större offerplatsen på udden består av en stengrupp med en större och fyra mindre stenar. Vid stenarna har man hittat horn- och benanhopningar mm.

I området ingår även:

Platser med kokgropar, en gammal visteplats med fem kåtatomter och en förrådsställning samt sommargravar.

Malmberget - Koskullskulle [BD 14] (Gällivare sn)*Motivering:*

Två *gruvsamhällen* med för dem karaktäristisk och tidstypisk bebyggelse som väl speglar konjunkturförändringar och social skiktning from 1800-talets slut.

Uttryck för riksintresset:

Samhällen med karaktäristiskt uppdelad bebyggelse; bolagsområden och enskilt bebyggda områden. Bolagsområdena är idag relativt intakta, med arbetar- och tjänstebostäder och en disponentvillan. Det finns också byggnader med direkt anknytning till brytningen t ex Hermelinstollen, Seletlaven och ångkraftstationen.

HAPARANDA KOMMUN

Tornedalen [BD 15] (delen i Nedertorneå sn och Karl Gustavs sn:r)*Motivering:*

Älvdalsbygd med förhistorisk bruks- och bosättningskontinuitet, präglad av ett öppet odlingslandskap med *bymiljöer*, vissa av medeltida ursprung, och fiskeplatser längs älven. En mångskiftande kulturmiljö med välbevarad jordbruksbebyggelse och bystruktur. Bebyggelse som är knuten till fisket visar i en bygd som etablerades tidigt på den viktiga kopplingen mellan fiske och jordbruk och som fortfarande har ett aktivt jordbruk och fiske. Tornedalen ger goda exempel på odlingsmarkens organisation och struktur i de östligaste delarna av Sverige. På många ställen syns en klar östlig påverkan i både bebyggelse och landskap då Tornedalen före 1810, då Finland skildes från Sverige, var en homogen bygd på båda sidor av älven. Detta speglas av förhållandet med suveränitetsholmarna i älven, där en svensk kan äga och bruka mark på en holme på finska sidan av gränsen och en finne äga och bruka mark på en svensk holme. (*Kvarnmiljö, Gränsbygd*).

Uttryck för riksintresset:

Karaktäristiska *radbyar*, en del med medeltida ursprung, med öppna odlingsmarker intill

älven och på suveränitetsholmarna med lador, diken, odlingsrösen och åkerholmar. Odlingssmarken präglas av olika ägoformer med allt i från modernt, storskaligt jordbruk till mindre, småskaligt och mångformigt med välbevarade odlingar. Blandad bebyggelse med till stora delar högt kulturhistoriskt värde, tex tornedalsgårdar, vasformiga aittor (dvs förrådsbodrar), timrade uthus, bodar och fiskebodar. Bebyggelsen är till stor del finskinspirerad och unik genom att större delen av bebyggelsen på finska sidan av älven brändes av tyskarna under andra världskrigets slutskede. *Fornlämningsmiljöer* från stenåldern vid t ex Ylinen Perävaara. Pata vid Kukkolaforsen med tillhörande bebyggelse för fisket, två kvarnar och en såg. (Området berör även Övertorneå kommun.)

Sandskär [BD 16] (Nedertorneå sn)

Motivering:

Skärgårdsmiljö med lämningar efter *säsongsfiskelägen* och fångstplatser som visar på fiskets och säljaktens stora betydelse för försörjning och ekonomi under lång tid. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fiskeläge med bevarad bebyggelse jämte husgrunder, gistgårdsrösen och båtlämningar. Lämningar efter öns äldsta fiskeläge, troligen från 1400-talet. *Kapell* från 1760-talet. Ön som är den största av öarna i Haparanda skärgård har utnyttjats kontinuerligt fram till idag för fiske och säljakt.

Seskarö [BD 17] (Nedertorneå sn)

Motivering:

Sågverksamhülle med kontinuitet in i vår tid, beläget på en ö, där lokaliseringen visar på 1800-talets möjligheter och tekniska utveckling.

Uttryck för riksintresset:

Från den äldre sågverksrörelsen finns grunder efter såg och arbetarbostäder, förtöjningsplatser och spinkkajer. En blandad villabebyggelse med inslag av välbevarade bostäder från 1900-talets början och bebyggelse med anknytning till fisket. Bebyggelsen i samhället speglar det finska inflytandet på kulturen i området.

JOKKMOKKS KOMMUN

Suorva - Stora Sjöfallet [BD 10] (delen i Jokkmokks sn)

Motivering:

Industrimiljö med Suorvadammens kraftverk som var det största anläggarprojektet i landet på sin tid. Arbetet med den påbörjades 1919 och detta var också startskottet för utbyggandet av vattenkraften i stor skala i Sverige. Intill dammen fanns ett anläggarsamhülle med omlastningsplats vid Stora Sjöfallet. (*Kraftverksmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Av de ursprungliga 40-talet byggnaderna finns idag fem välbevarade arbetarbaracker kvar vid den mäktiga dammbyggnaden. (Området berör även Gällivare kommun).

Purkijaur [BD 18] (Jokkmokks sn)

Motivering:

Rik *fornlämningsmiljö* med boplatzlämningar, bla flera exempel på en basboplatz i

skogslandet, från senneolitikum fram till och med järnåldern.

Uttryck för riksintresset:

Boplatsvallar, boplatsgropar och kokgropar som ligger på holmar och uddar i sjön, framförallt på Tallholmen.

I området ingår även:

Samisk offerplats på Tallholmen. Nybygge från 1673-1700, bebyggt ännu idag. Pärlälven, där man under första världskriget fiskade sötvattenmusslor för pärlornas skull.

Vuollerim [BD 19] (Jokkmokks sn)

Motivering:

Pedagogiskt och vetenskapligt värdefull förhistorisk *fångstmiljö* med en 6000 år gammal basboplats vid sammanflödet av Lilla och Stora Lule älvar.

Uttryck för riksintresset:

I området finns sex hyddbottnar, eldstäder och fångstgropar.

Porjus Kraftstation och samhälle [BD 20] (Jokkmokks sn)

Motivering:

Sveriges enda helt bevarade kraftverkssamhälle med vattenkraftstation av stort teknikhistoriskt intresse. Samhället speglar väl en successiv utveckling av vattenkraften från 1910 fram till idag. (*Kraftverksmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Landets första stora kraftstation som byggdes under jord 1910-15. Ställverk. Bevarad kåkbebyggelse och driftspersonalens bostäder från den första anläggningstiden samt Porjushusen och ett *egnahemsområde* från 1940-talet.

Kvikkjokks by [BD 21] (Jokkmokks sn)

Motivering:

A. *Bruksmiljö* med lämningar från brukstiden. En komplex miljö som bl a belyser den svenska centralmaktens anspråk på fjällvärlden under 1600-talet.

B. Nybyggarmiljö som utvecklats till en *turistort* med anläggning från den tidiga turismens tid till idag. (*Nybygge*).

Uttryck för riksintresset:

A. Från brukstiden finns en vall från en dammanläggning, ett malmupplag, antydningar till rostmurar, husgrunder, brukskyrkogården, spismursrester efter bl a smedjan, prästens och bruksskrivarens hus.

B. STF:s turistanläggning från 1927 och Kungsleden. Slätterholmar, idag ohävdade, och äldre ladugårdar.

Laitaure [BD 22] (Jokkmokks sn)

Motivering:

Kognitivt landskap med tre samiska offerplatser som väl belyser den äldre, samiska religionen.

Uttryck för riksintresset:

Offerplats belägen i en grotta, omnämnd 1671 som den viktigaste i området. Dessutom finns det flera offerplatser med seitar vid Laitaures norra sida.

Alkavare - Kedkevare (Silpatjåkka) [BD 23] (Jokkmokks sn)*Motivering:*

Gruvmiljö från sent 1600-tal där silvermalm brutits för användning i Kvikkjokks smälthytta.

Uttryck för riksintresset:

Ett kapell, grunder efter byggnader, gruvhål, resterna av uppfodringsverket och varphögar i Alkavare. I Kedkevare finns gruvhål, skärpningar och husgrunder samt ett 20-tal s k försvarsarbeten.

Saltoluokta med Pietsaure [BD 24] (Jokkmokks sn)*Motivering:*

A. *Vistemiljö* med karaktäristisk bebyggelse från 1900-talets andra hälft.

B. *Turistort*.

Uttryck för riksintresset:

A. Sommarviste med torvkåtor, rökkåtor och uthus. Höst- och vårviste med torvkåtor och förvaringsbodas samt en kalvmärkningsgård. En kyrkkåta från 1959.

B. STF:s turiststation från 1918.

I området ingår även:

Fornlämningsmiljöer med kokgropar, fångstgropar och boplatser av stenålderskaraktär.

Vaisaluokta [BD 25] (Jokkmokks sn)*Motivering:*

Viste för Karesuandosamerna, som ett exempel på en boplatz under vår, sommar och höst för de samer som bedrev extensiv renskötsel. (*Vistemiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Storviste med torvkåtor, mindre, enkla bostäder och en kyrkkåta vid stranden av Vaisaluokta.

Övre Kouka [BD 26] (Jokkmokks sn)*Motivering:*

Bymiljö med en av Jokkmokk sockens äldsta byar och med bevarad bystruktur, bebyggelse och *odlingslandskap*.

Uttryck för riksintresset:

Bostadshus från 1920- och 30-talen, timrade enkelstugor, uthus, bodar, dubbelhärbre och sommarladugård. Slätter- och betesmarker som hävdas till en del. Odlingsrösen och stensträngar. Länets enda varggård från 1800-talet första hälft.

I området ingår även:

Ett fångstgropssystem.

KALIX KOMMUN

Björknäs - Gammelgården [BD 27] (Nederkalix sn)*Motivering:*

Herrgårdsmiljö med omgivande *odlingslandskap* av medeltida ursprung med *torpmiljö* samt *bymiljö* av *radbykaraktär*.

Uttryck för riksintresset:

Radbyn och Gammelgården - en herrgård från 1700-talet - samt de egendomslösas torpbebyggelse i skogskanten, belyser tydligt agrarsamhällets sociala skiktning.

Törefors [BD 28] (Töre sn)

Motivering:

Industrihistoriskt värdefull *bruksmiljö* som utgör en av länkarna i Norrbottens betydelsefulla gruv- och brukshistoria fram till malmbanans tillkomst 1888.

Uttryck för riksintresset:

Törefors bruk med smedsbostad, kontor, herrgård, kvarn, magasin, turbinhus, masugnsruin, grunder, dammkanal, spinkkaj, dumphögar och slagghvarp.

Nässkatan [BD 29] (Nederkalix sn)

Motivering:

Bevarat och lokalt betingat *fiskeläge* vid den svenska bottenvikskusten. Miljön berättar om fiskemetoder och sociala förhållanden i äldre tid.

Uttryck för riksintresset:

Fiskeläge, belagt sedan 1700-talet, med ett tiotal fiskarstugor och sjöbodas, gistgårdsrösen och båtlänningar.

Malören [BD 30] (Nederkalix sn)

Motivering:

Betydelsefullt *säsongsfiskeläge* av medeltida ursprung och senare *kommunikationsmiljö* på en ö i yttersta delen av Haparanda skärgård.

Uttryck för riksintresset:

Ö med fiskeläge, fiskekapell, den gamla fyren och lotsstationen, ett vrak, en sjömansgrav, fiskelägestomt, gistgårdslämning och en lämning efter en fyrbåk samt en labyrint.

KIRUNA KOMMUN

Svappavaara [BD 31] (Jukkasjärvi sn)

Motivering:

Gruvsamhälle och *gruvmiljö* med lämningar efter en av de äldsta gruvrörelserna i länet.

Uttryck för riksintresset:

Lämningar efter den äldre gruvbrytningen med en hyttruin, rester av en rostugn, kvarn, fördämningsvall, vattenränna, husgrunder, slagghvarp och gruvhål. Samhället har en blandad bebyggelse med bl a egnahemsområden och hyreshus med höga arkitektoniska värden samt äldre jordbruksbebyggelse med mangårdar, ladugårdar och uthus. Väster om samhället ligger gruvanläggningen från 1964 med kolsinterverket och järnmalmgruvan.

Vivungi [BD 32] (Vittangi sn)

Motivering:

Förhistorisk *fångstmiljö* med länets största kända sammanhängande fångstgropssystem.

Uttryck för riksintresset:

Fångstgropssystem, avsett att fånga vildrenar i, med ca 300 gropar som sträcker sig från sjön Rahtusenjärvi norrut till Lainoälven.

Kiruna - Kirunavaara [BD 33] (Kiruna stad, Jukkasjärvi sn)*Motivering:*

Stadsmiljö och *industrilandskap* som visar ett unikt samhällsbygge vid 1900-talets början, där tidens stadsbyggnadsideal förverkligades på jungfrulig mark. Kiruna grundades på landets då största industriella satsning, samt den fortsatta utvecklingen till stad i formell mening och tillika ett centrum för norra Norrlands inland.

Uttryck för riksintresset:

Gruvberget och olika industriella anläggningar, som visar grunden för samhällets existens, samt järnvägsmiljön, som berättar om en nödvändig förutsättning för dess utveckling. Den för PO Hallman typiska terränganpassade stadsplanen, med gatunät, tomtstrukturer och öppna platser, samt delområden av olika karaktär, för olika funktioner och befolkningsgrupper, vilket avspeglas både i planmönster och bebyggelse. Byggnader från samhällets uppbyggnadsskede och från senare delar av 1900-talet, till exempel de s k Bläckhornen för en arbetarbefolkning, tjänstemannabostäder och Hjalmar Lundbohmsgården. Offentliga byggnader som kyrkan, den gamla brandstationen och stadshuset från 1963 (1964 utvalt till Sveriges vackraste offentliga byggnad). Till efterkrigstidens byggnader hör också bostadsbebyggelse av R Earskine. Stadens silhuett och gruvberget med sin karaktäristiska profil, samt utblickar mot det omgivande landskapet.

Jukkasjärvi [BD 34] (Jukkasjärvi sn)*Motivering:*

Kyrkby som utgör ett exempel på statsmaktens strävan att hävda svensk besittningsrätt över lappmarken under 1600-talet.

Uttryck för riksintresset:

Kyrkan som uppfördes 1726 och vars konstruktionstyp (timmerkistkonstruktion) är den enda bevarade i landet, den gamla marknadsplatsen med grunder efter bodarna och en hembygdsgård med en timrad parstuga från 1736, ladugård, aitta, bod och andrastuga.

Rautasjaure [BD 35] (Jukkasjärvi sn)*Motivering:*

Kognitivt samiskt landskap från den intensiva renskötselns tid med viste- och offerplatser som belyser både samisk kultur och äldre religion. (*Samisk kulturmiljö, Kognitiv miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Offerplats belägen i ett stenras, med fynd som visar på kontakter både öster- och västerut. Lämningar efter äldre visten, bl a en stor mängd härdar, förvaringsgropar, rester efter förvaringsställningar, getkåatomter, ladugårdsgrunder och kåatomter. Det finns även lämningar efter sommargravar i området på bla Jamikussuolo (De dödas ö).

Torneträskområdet - Ofotenbanan [BD 36] (Jukkasjärvi sn)*Motivering:*

Järnvägsmiljö längs med Ofotenbanan, som är en viktig del i länets industri- och teknikhistoria och landets första, längre elektrifierade bana. Ofotenbanan förde med sig att gruvnäringen fick ett uppsving och att turismen kunde utvecklas i området.

Uttryck för riksintresset:

Malmbanan och de lämningar som arbetet med denna gett upphov till; stationsbyggnader, materielväg, grunder och *kyrkogård* efter anläggsamhällena vid Tornehamn och

Katterjåkk, några äldre hus, grunder efter lokstall, hus, hotell och pumpstation bl a vid Riksgränsen.

I området ingår även:

Sjangeli, koppargruva från 1600-talet och Kuokkel, koppargruva från slutet av 1800-talet.

Råstojaure [BD 37] (Karesuando sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö från den intensiva renskötselns tid som väl belyser samernas liv och äldre religion. (*Samisk kulturmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Område intill Könkämä och Lainovuoma samebyars gamla flyttningsleder med härdar, kåtatomter, boplatsgropar, sommargravar samt en gammal offerplats.

Masugnsbyn [BD 38] (delen i Jukkasjärvi sn)

Motivering:

Fd *bruksmiljö* med gruvor, från mitten av 1600-talet som tillsammans med Junosuando gruvor utgör början på den industriella järnhanteringen i Norrbotten.

Uttryck för riksintresset:

Bruksområde med den gamla bruksgården, masugnsruin, gruvhål, en kvarn/såg, äldre transportväg med några kavelbroar, kalkmagasin och kalkugn. (Området berör även Pajala kommun).

LULEÅ KOMMUN

Avan - Unbyn [BD 8] (delen i Nederluleå sn)

Motivering:

Öppet *odlingslandskap* nära älven med bevarade *bymiljöer* vilka har karaktären av *radbyar*.

Uttryck för riksintresset:

Två byar som är belägna på mindre moränåsar intill älven och omgivna av öppna odlingsmarker. Bebyggelsen är blandad, från moderna villor till äldre, välbevarade gårdsmiljöer med norrbottensgårdar, bagarstugor, ladugårdar, uthus och bodar. Äldre drag i odlingslandskapet är öppna diken, åkerholmar och ladlandskap. (Området berör även Bodens kommun)

Rödkallen [BD 39] (Nederluleå sn)

Motivering:

Säsongsfiskeläge och senare betydelsefull *kommunikationsmiljö*, med anor sedan medeltiden på Luleå skärgårds yttersta utpost.

Uttryck för riksintresset:

Kapell från år 1800, vilket tjänat som sjömärke. Fiskarstugor, lotsstation och en fyr av Heidenstamtyp, labyrinter.

Gammelstaden [BD 40] (Nederluleå sn)

Motivering:

Kyrkstad och *stadsmiljö*. Landets största kyrkstad som utvecklats ur en medeltida kyrk- och

marknadsplats vid mötesplatsen för tre färdvägar och som fortfarande bevarar en levande kyrkstadstradition. Den äldsta platsen för Luleå stad, med stadsprivilegier från 1621, som i planmönster och bebyggelse ännu ger en god uppfattning om de nyanlagda småstäderna vid 1600-talets början. (Upptagen på världsarvslistan).

Uttryck för riksintresset:

Kyrkmiljön med 1400-talskyrkan, som är den största medeltida kyrkan i Norrland, lämningar efter medeltida prästgård, sockenmagasin. Planmönstret med rester av de gamla landsvägarna, ett oregelbundet gatunät av närmast medeltida karaktär, tomtstrukturer och öppna platser. Den småskaliga enkla kyrkstadsbebyggelsen. Öppna områden runt kyrkstaden. Silhuetten, anblick från det omgivande landskapet, utblickar mot älven och stadens tidigare hamn.

Avafors [BD 41] (Råneå sn)

Motivering:

Bruksmiljö med masugnsanläggning som nyttjades med Gällivarealm från 1834 till 1887. Efterföljare till Strömsunds masugn (BD 43).

Uttryck för riksintresset:

Masugnsruin, slagghvarp, rostugnar, husgrunder och slätterängar.

Melderstein [BD 42] (Råneå sn)

Motivering:

Bruksmiljö från 1740-talet som var den första anläggningen som förädlade tackjärn från Gällivaremalmen.

Uttryck för riksintresset:

Herrgård, kanal, lämningar efter stångjärnssmedj, husgrunder samt det omgivande *odlingslandskapet*. Bruket var i drift fram till 1892.

Strömsund [BD 43] (Råneå sn)

Motivering:

Bruksmiljö med masugnsanläggning från 1740-talet för den första framställningen av tackjärn med malm från Gällivaregruvan.

Uttryck för riksintresset:

Masugnsruin, rostugnar, kanalrest, husgrunder, dammvall samt slagghvarpar. Masugnen var i drift fram till 1832.

I området ingår även:

En samisk offerplats och kåtatomt.

Selet [BD 44] (Nederluleå sn)

Motivering:

Bruksmiljö med lämningar efter det största bruket baserat på Gällivarealm och tillika Norrlands största arbetsplats åren 1877-78. (*Kognitiv miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Masugnsruin, rostugnar, husgrunder, lämningar efter stångjärnssmedja, kvarnplats samt omgivande *odlingslandskap*. Bruket anlades 1799 av S G Hermelin och var i drift fram till 1897.

Karlsvik [BD 45] (Nederluleå sn)*Motivering:*

Industrimiljö med lämningar efter ångsåg, järnverk och träsliperi för massatillverkning.

Uttryck för riksintresset:

Ångsågen anlades 1873 och åren 1904-06 uppfördes länets första moderna järnverk (nedlagt 1926). Träsliperiet togs i bruk 1912 och var i drift till början av 1960-talet. Efter denna verksamhet finns idag bevarat spinkkajer, ångsåglämningar, lämningar efter järnverket, kolningsområde, lämningar efter kolkaj och järnkaj, massamagasin, massatorneri, pråmlänning, banvallar och samhällsbebyggelsen som speglar den sociala skiktningen och är kopplad till den industriella verksamheten.

I området ingår även:

Museijärnvägen Malmbanans vänners anläggningar med uppställningsspår, järnvägsstation, vattenhäst, banvaktsstuga, lokstall mm.

Gäddvik [BD 46] (Nederluleå sn)*Motivering:*

Bymiljö med en storby som är typisk för Lule älvadal med bevarad bystruktur av medeltida ursprung.

Uttryck för riksintresset:

Odlingslandskapet, rika laxfisketraditioner med bevarade sjöbodar och i övrigt ett rikt inslag av välbevarad bebyggelse.

Svartöstaden [BD 47] (Nederluleå sn)*Motivering:*

Arbetsförstad och *tätort* som väl speglar den industriella utvecklingen vid tiden kring sekelskiftet 1900 samt arbetarnas levnadsförhållanden i ett av dem själva uppbyggt samhälle utanför Luleås stadsgräns i anslutning till malmhamnen. "Kåkstadens" fortsatta utveckling till *municipalsamhälle* 1901, med mer reglerade förhållanden samt senare bebyggelse för ett tjänstemannaskikt. Området inkorporerades med Luleå stad 1933.

Uttryck för riksintresset:

"Kåkstaden" som tillkom genom att skogsmark inköptes på privat initiativ, styckades i tomter och bebyggdes som en följd av den bostadsbrist som uppstod efter Luleå stads brand 1887. Gatunät och tomtindelningar. Bebyggelsens karaktär med enkla självbyggen i trä, bostadshus och uthus på tomter som också gav utrymme för grönsaksodling och viss husdjurshållning. Affärer och annan service, skola och folkrörelsebyggnader. Byggnadsbeståndet av tjänstebostäder för tjänstemän vid LKAB och dåvarande Norrbottens järnverk som speglar den sociala skiktningen i samhället. Kontakten med vattnet och de industriella verksamheterna i omgivningarna, med malmhamn, järnvägar och olika industrianläggningar.

Hindersön [BD 48] (Nederluleå sn)*Motivering:*

Skärgårdsby belägen på tre genom landhöjningen sammanvuxna öar där näringarna utgörs av småskaligt jordbruk och fiske. (*Stenbrott, Gruvmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Odlingslandskapet och den spridda byabebbyggelsen med långsträckta norrbottensgårdar och månghussystem, sjöbodar och båthus. En restaurerad kalkugn byggd år 1900, kalksten

bröts under lång tid på ön. Lämningar efter järnmalmsbrytning på lokalt initiativ från slutet av 1800-talet. Gruvhål, husgrunder, ett kruthus och en minnessten.

Småskären [BD 49] (Nederluleå sn)

Motivering:

Fornlämningskoncentration samt *säsongsfiskeläge* för Luleås borgerskap, donerat till staden av drottning Kristina år 1652, med Norrbottens skärgårds äldsta *kapell*.

Uttryck för riksintresset:

Fornlämningssmiljöer bestående av labyrinter, tingsplats, fundament för sjömärken, gistgårdar och bebyggelselämningar. Fiskelägesbebyggelse och kapell från 1720-talet.

I området ingår även:

Tomtningsliknande lämningar.

PAJALA KOMMUN

Masugnsbyn [BD 38] (delen i Junosuando sn)

Motivering:

Fd *bruksmiljö* med gruvor, från mitten av 1600-talet som tillsammans med Junosuando gruvor utgör början på den industriella järnhanteringen i Norrbotten. (*Gruvmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bruksområde med den gamla bruksgården, masugnsruin, gruvhål, en kvarn/såg, äldre transportväg med några kavelbroar, kalkmagasin och kalkugn. (Området berör även Kiruna kommun).

Kengis [BD 50] (Pajala sn)

Motivering:

Bruksmiljö med Norrbottens äldsta järnbruk som lade grunden för den industriella järnhanteringen i länet.

Uttryck för riksintresset:

Här uppfördes 1647 en stångjärnsmedja som förädlade tackjärn, under 1600-talet förädlades även kopparmalm vid bruket. Till Kengisverken hörde även Svansteins bruk, Tornefors och Palokorva masugnar (BD 51 och 52). Herrgården med ekonomibyggnader och omgivande odlingslandskap. *Ödekyrkogård* med restaurerat gravhus, kyrkogrund, restaurerad kyrkstuga, husgrunder efter prästgården och *marknadsplats*.

Tornefors [BD 51] (Junosuando sn)

Motivering:

Bruksmiljö med masugn från 1706, vilken ersatte masugnen i Masungsbyn (BD 38).

Uttryck för riksintresset:

Masugnsruin, slagghvarp, kanal och husgrunder. Tornefors ingår i Kengisverken (BD 50) och var i drift till 1715 då den brändes av ryska trupper

I området ingår även:

Kvarnplats med kanal.

Palokorva [BD 52] (Junosuando sn)

Motivering:

Bruksmiljö med masugn som uppfördes som ersättning för masugnen i Tornefors (BD 51).

Uttryck för riksintresset:

Välbevarad masugnspipa, kanal, husgrunder, slagghvarp, två bruksbodas och rostugnar. Palokorva ingår i Kengisverken (BD 50) och var i drift från 1744 fram till 1873.

I området ingår även:

En kolbotten.

Erkheikki - Juhonpieti [BD 53] (Pajala sn)

Motivering:

Bymiljö bestående av två sammanvuxna jordbruksbyar med bevarad bebyggelse och belägen i nära anslutning till det nordliga bondehushållets nödvändiga resurser: älven, skogen, slåttermynen mm.

Uttryck för riksintresset:

Slåttermynen Vasikkajoki med ett 50-tal upprustade lador. 1954 fanns över 170 lador på myren. "Potatiskullen" i Erkheikki. Byabebbyggelsen och *odlingslandskapet*. *Fäboden* vid Liviöjoki.

Tärendö [BD 54] (Tärendö sn)

Motivering:

Bymiljö belägen på olika sidor av älvarna som grupperats kring sammanflödet av Kalix och Tärendö älvar, med stora inslag av bevarad bebyggelse.

Uttryck för riksintresset:

Byastrukturen med ett dussin bydelar grupperade på uddar, åsar och soltillvända sluttningar kring älvarna.

Karnevaara [BD 55] (Pajala sn)

Motivering:

Kolonat, 16 stycken, som färdigställdes 1924 i syfte att få arbetskraft till skogsbruket.

Uttryck för riksintresset:

Den enhetligt utformade bebyggelsen med statligt uppförda bostäder med kök och kammare samt ladugård. Den stora slåttermynen.

PITEÅ KOMMUN

Lillpitedalen [BD 56] (Piteå sn)

Motivering:

Väl hävdad *odlingslandskap* med ett stort antal bevarade och samlade gårds- och bybildningar med många lokala särdrag. (*Gårdsmiljö*, *Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Rik och väl hävdad odlingsbygd med för länet ovanligt stort inslag av av välbevarade ängslador och Norrbottensgårdar.

Hortlax [BD 57] (Hortlax sn)*Motivering:*

Kyrka och *kyrkstad* med ännu levande kyrkstadstradition i en under 1910-talet bildad församling där församlingsbildningen vittnar om bygdens ekonomiska tillväxt och religiositet.

Uttryck för riksintresset:

Kyrkan i nygotik samt kyrkstaden, vilken ritades av kyrkans arkitekt (E Dahlbäck). Stugorna visar därför för bygden främmande arkitektur med inslag av nationalromantisk dalastil.

Piteå [BD 58]*Motivering:*

Stadsmiljö kring torget som speglar 1600-talets stadsplanering och den förindustriella stadens bebyggelse och verksamheter.

Uttryck för riksintresset:

Det kvadratiska sk hörnslutna torget - ett av de få i landet -, gatu- och torgrummets slutna husfasader, den äldre tomtstrukturen och torgets ålderdomliga markbehandling. Den förindustriella stadens bebyggelsekaraktär, en småskalig träbebyggelse och fd Rådhuset med klassicistisk prägel samt större borgargårdar vid torget.

Öjebyn [BD 59] (Piteå sn)*Motivering:*

Kyrkstad och *stadsmiljö*. En av landets största kyrkstäder som utvecklats ur en medeltida kyrk- och *marknadsplats* vid kustlandsvägen och som fortfarande bevarar en levande kyrkstadstradition. Den äldsta platsen för Piteå stad, med stadsprivilegier från 1621, som i planmönster och bebyggelse ännu ger en uppfattning om landets nyanlagda småstäder vid 1600-talets början. (*Vägmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Kyrkomiljön med 1400-talskyrkan med fristående klocktorn, sockenmagasin. Den gamla kustlandsvägen samt planmönstret med ett oregelbundet gatunät av närmast medeltida karaktär, tomtstrukturer och öppna platser. Den småskaliga kyrkstadsbebyggelsen med kyrkstugor och kyrkstallar. En minnessten över Adolf Fredriks besök på 1750-talet. Det omgivande *odlingslandskapet* med öppna marker runt kyrkstaden. Silhuetten, anblicken från omgivningarna samt utblickar mot Svensbyfjärden och stadens tidigare hamn.

Norrfjärden [BD 60] (Norrfjärdens sn)*Motivering:*

Kyrka och *kyrkstad* i en så sent som under 1910-talet bildad församling där församlingsbildningen vittnar om bygdens ekonomiska tillväxt.

Uttryck för riksintresset:

De regelbundet placerade och utformade tvåvånings kyrkstugorna. Den nya tegelkyrkan, invigd 1967.

Rosfors [BD 61] (Norrfjärdens sn)*Motivering:*

Bruksmiljö från 1830-talet i anslutning till den närliggande Riskälsgruvan samt ett väl hävdad *odlingslandskap* med ett 20-tal restaurerade lador som tillkommit efter 1875.

Uttryck för riksintresset:

Bruket grundades på lokalt initiativ och drevs till 1875 då jord- och skogsbruket tog över. Herrgård uppförd 1899. Riskälsgruvan, masugn (delvis rekonstruerad), rekonstruerad damm, grunder efter anläggningar, bruksmagasin och odlingslandskapet med lador.

Sjulsmark [BD 62] (Norr fjärdens sn)

Motivering:

Väl hävdad *odlingslandskap* med bevarade bebyggelsemiljöer med många lokala särdrag i byggnadstraditionen. (*Gårdsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Varierat odlingslandskapet och bevarad gårdsbebyggelse i höjdlägen.

Kyrkbyn [BD 63] (Piteå sn)

Motivering:

Lämningar efter en medeltida *handelsplats*, centrum i Pitebygden före 1400-talet och föregångare till Öjebyn och Piteå.

Uttryck för riksintresset:

Ett flertal synliga husgrunder och gropar. Ett 70-tal påvisade (vid undersökning) konstruktioner som t ex grunder till timmerhus med eller utan eldstad, grophus eller materialtäkter, separata härdar samt spridda rester av golvläggningar. Enligt traditionen platsen för länets och Piteå sockens första kyrka.

Rosvik [BD 64] (Norr fjärdens sn)

Motivering:

Komplett *fäbodsmiljö* under Rosviks by med stugor och ladugårdar med rötter i 1600-talet.

Uttryck för riksintresset:

Sex timrade fäbodstugor varav en med bevarad mjölkällare och grund efter svale. Två timrade ladugårdar och två timrade "dass".

Jävre [BD 65] (Hortlax sn)

Motivering:

Länets största kuströsemiljö med gravfält av sydiskandinavisk typ och med datering till brons- och järnålder. (*Forn- och medeltida kustmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Elva gravrösen av bronsålderstyp, fyra stensättningar av järnålderstyp, labyrint och liggande höna.

Storebben och Svarthällan [BD 66] (Piteå sn)

Motivering:

Säsongsfiskelägen som kontinuerligt nyttjats från förhistorisk tid och fram till i dag och som speglar den stora betydelsen som fisket haft i länet. Fornlämningskoncentration bestående av husgrunder och labyrinter. (*Forn- och medeltida kustmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fyrbåk från 1825, 27 husgrunder ordnade gruppvis från 17 möh till 7 möh, 6 labyrinter och ett vattenståndsmärke med nivåer från 1750 och framåt. Bevarad bebyggelse.

ÄLVSBYNS KOMMUN**Älvsbyn [BD 67]** (Älvsbyns sn)*Motivering:*

Kyrka och *kyrkstad* i en församling som bildades på 1780-talet där uppförandet vittnar om bygdens ekonomiska tillväxt.

Uttryck för riksintresset:

Kyrkan och kyrkstadsbebyggelsen med 32 bevarade stugor som restaurerades 1969-70.

Storforsen [BD 68] (Älvsbyns sn)*Motivering:*

Skogsbruksmiljö med anläggningar för att omleda älvfåran så att flottning i forsen gick att genomföra. Forsen och anläggningarna är en av länets märkligaste lämningar efter flottningen.

Uttryck för riksintresset:

Stenfyllningar för att styra timret och torrlägga den gamla älvfåran. Detta skapade nutidens "döda fall" med kanjons, jättegrytor och slipade hällar. Bevarade kojgrunder och kolbottnar i närheten av det skogsbruksmuseum som ligger i anslutning till forsen.

I området ingår även:

Flera boplatser av stenålderskaraktär, ett par boplatsvallar och härdar.

Manjärv [BD 69] (Älvsbyns sn)*Motivering:*

Bymiljö i skogslandet med *odlingslandskap*, bred försörjningsbas, lång historia och bevarad bebyggelse.

Uttryck för riksintresset:

Bevarad bebyggelse. Sambandet mellan gårdar och marker, vatten och skogar visar sällsynt klart på en ekonomisk helhet där människor levt i balans med en givmild natur.

I området ingår även:

Kokgropar, boplatsgropar, härd och tjärdalar.

ÖVERKALIX KOMMUN**Överkalix [BD 70]** (Överkalix sn)*Motivering:*

Centralbygd med förhistorisk bruks- och bosättningskontinuitet kring sammanflödet av Kalixälven och Ängesån samt ett välbevarat *odlingslandskap* med många bevarade drag. (*Fornlämningsmiljö, Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fornlämningar, bla boplatsvallar, boplatsgropar, gravar, kokgropar, boplatslämningar av stenålderskaraktär, härdar och sommargravar. Byar med äldre välbevarad bebyggelse, gamla gårdslägen och bevarad byastrukturer. Odlingslandskap längs älven som hävdas och har äldre drag kvar såsom diken, åkerholmar och lador.

Övre Lansjärv [BD 71] (Överkalix sn)*Motivering:*

Rik förhistorisk *fångstmiljö* med en lång kontinuitet i nyttjandet, från äldre stenålder till tidig järnålder.

Uttryck för riksintresset:

Flera boplatser med boplatsvallar och fångstgropar samt fynd som visar på kontakter både väster- och österut.

Rikti-Dockas [BD 72] (Överkalix sn)*Motivering:*

Bevarat *nybygge* i *skogsbygd* med ett isolerat läge i skogslandet mellan Råneälven och Kalixälven och som ännu ger en god uppfattning om hur försörjningsmöjligheterna gestaltade sig under 1800-talet.

Uttryck för riksintresset:

Skogssamiskt nybygge från 1860-talet med tre bostadshus, bagarstuga, sommarladugård, ladugård, härbre, avträde och lador. Runt bebyggelsen finns öppna odlingsytor.

ÖVERTORNEÅ KOMMUN

Tornedalen [BD 15] (delen i Övertorneå och Hietaniemi sn:r)*Motivering:*

Älvdalsbygd med förhistorisk bruks- och bosättningskontinuitet, präglad av ett öppet odlingslandskap med *bymiljöer*, vissa av medeltida ursprung, och fiskeplatser längs älven. En mångskiftande kulturmiljö med välbevarad jordbruksbebyggelse och bystruktur. Bebyggelse som är knuten till fisket visar i en bygd som etablerades tidigt på den viktiga kopplingen mellan fiske och jordbruk och som fortfarande har ett aktivt jordbruk och fiske. Tornedalen ger goda exempel på odlingsmarkens organisation och struktur i de östligaste delarna av Sverige. På många ställen syns en klar östlig påverkan i både bebyggelse och landskap då Tornedalen före 1810, då Finland skildes från Sverige, var en homogen bygd på båda sidor av älven. Detta speglas av förhållandet med suveränitetsholmarna i älven, där en svensk kan äga och bruka mark på en holme på finska sidan av gränsen och en finne äga och bruka mark på en svensk holme. (*Bruksmiljö, Gränsbygd, Fästnings- och skansmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Karaktäristiska *radbyar*, en del med medeltida ursprung, med öppna odlingsmarker intill älven och på suveränitetsholmarna med lador, diken, odlingsrösen och åkerholmar. Blandad bebyggelse med till stora delar högt kulturhistoriskt värde, tex tornedalsgårdar, vasformiga aittor (dvs förrådsbodas), timrade uthus, bodar och fiskebodas. Bebyggelsen är till stor del finskinspirerad och unik genom att större delen av bebyggelsen på finska sidan av älven brändes av tyskarna under andra världskrigets slutskede. *Fornlämningsmiljöer* från stenåldern vid t ex Svanstein. Brukslämningar efter Svansteins bruk som ingick i Kengisverken (se BD50). Tidigmedeltida *marknadsplats* med förkristna gravar och försvarsanläggning på kyrkudden i Hietaniemi. (Området berör även Haparanda kommun.)

Isovaara [BD 73] (Övertorneå sn)*Motivering:*

Militär miljö från andra världskriget med strategiskt belägna försvarsanläggningar av såväl

pedagogiskt som försvarshistoriskt intresse.

Uttryck för riksintresset:

Förläggingsbunkrar, förbindelsegångar, värn mm.

I området ingår även:

En boplats av stenålderskaraktär.